

teknisk set intet i vejen for, at man i en og samme ovn brænder skiftevis røde og sorte lerkar efter behag.

Der tages ikke endelig stilling til, hvorvidt et antal glaserede og ornamenterede kander har været importgods; men tanken menes at være forsvarlig. Det kan i denne forbindelse nævnes, at man ved igangværende udgravninger i Tyskebryggen i Bergen ikke blot har fundet engelsk, lyst, næsten hvidt importgods fra 1100 årene, men også rhinsk saltglaseret stentøj. På den anden side havde Århuseggen udmærket pottemagerler. Og smukt udførte glaserede fliser og søjlekapitæler vidner om, at det hjemlige pottemageri, knyttet til kirkearkitekturen, ikke stod på noget primitivt stade. Hvorfor skulle der ikke blandt kirkens indvandrede tjenere også kunne findes indvandrede pottemagere? Diskussionen om keramikens proveniens er måske i nogen grad akademisk, når det drejer sig om mere kunstfærdige frembringelser.

Forfatteren daterer stjertpotternes fremkomst til o. 1300, dels på grundlag af Bjørnkær fundet, dels fordi der ved Skanør er fundet en stjertpote, hvis enkle profil røber dens alder. Nu er det jo ikke sikkert, at Bjørnkær voldsted blev jævnet straks efter erobringen (fundet hidrører fra en af brøndene). Thi i 1427 skødede Niels Kalff af Bjørnkærs efterleverske »Bjørnkær gårdsted« til Århusbispen; B. nævnes endnu i 1509. Og hvad Skanør slot angår, oplyser forfatteren selv, at det eksisterede til ca. 1425. Anmelderen er tilbøjelig til at tro, at stjertpotter ikke kendes fra sikkert daterede lag, ældre end 1400 årene. – Derimod har forfatteren sikkert ret i, at de to flade skåle fra Skallerup tilhører senmiddelalderens keramik. Stempelindtrykkene forekommer ham gådefulde – hvorfor ikke antage, at de skyldes en simpel efterligning af malmgrydernes støbte mærker, som P. Riismøller har gjort det i en anmeldelse? Interessant er på-

visningen af den nære forbindelse mellem Sjælland og Åbo syssel, som også kendes fra bindingsværket i senmiddelalderen og renæssancen.

Dr. Sjøgaards eksempler bliver naturligt nok talrigere op mod 1700 årene, og fra perioden herefter vrimler bogen med hidtil upublicerede genstande. Her er forfatteren på hjemmebane, og det er i behandlingen af dette stof, bogen vil få blivende værdi. Han har sikkert ret i, at årsagen til det stærkt dekorerede lertøjs forsvinden o. 1700 hænger sammen med fajancerens fremmarch og lidt senere porcelænets. Lertøjet blev fortrængt til køkkenregionerne, det skulle først og fremmest være billigt. Derfor findes der endnu fint udførte fæde i det, dr. Sjøgaard kalder den ældre stil, medens empirestilen og dens afløsere viser degenerationen. Pottemageriet i Himmerland får mindre omtale end det østjyske, trods dets sikre formsans, og de blomstrende virksomheder ved Nørresundby og i Sønderjylland (Wintner i Sønderborg) omtales slet ikke.

Billedstoffet lader meget tilbage at ønske. Det er talrigt og illustrerende, men for dårligt gengivet. Genstandene er udskrabede, hvorved de vigtige profiler har lidt skade, hvilket er så meget mere beklageligt, som der ikke findes en eneste profiltegning i bogen. Dr. Sjøgaards store og meget fortjenstfulde arbejde kunne have fortjent en bedre præsentering.

Aksel Steensberg.

Jens Arup Seip: Teorien om det optionsstyrte enevælde. (Norsk Historisk Tidsskrift, bind 38, 1958, p. 397-463).

Det har undret forskningen, at stemningen i Norge så hastigt svingede fra tilfredshed med enevælden til begejstring for grundloven, og man har snart betvivlet, at enevælden var populær, snart at forfatningen var almindelig

værdsat. Professor Jens Arup Seip vil i sin afhandling diskutere, om der egentlig skete så stor en omstilling i forestillinger og vurderinger hos de politisk bevidste. Selve springet fra absolutisme til konstitutionelt styre og videre til demokrati behøver ikke at være et spring over en kløft mellem uforenelige ideologier. Principper behøver ikke altid at ændres så meget som institutionelle former, skriver han.

Der foregik i perioderne 1750 til 1773 og 1784 til 1799 en livlig politisk debat, og forfatterne udtrykte sig ret frit – navnlig i rent teoretiske værker. I tidens politiske litteratur har Jens Arup Seip fundet den tanke udtalt, at regeringsmagten stod under den offentlige menings kontrol. Denne teori søger han at belyse.

Metoden er at undersøge de enkelte politiske tankegange i deres sammenhæng med andre ideer for derved at nå til en præcis forståelse af, hvad den politiske teori rummer. Når statsretslærerne siger, at regeringsmagten står under den offentlige menings kontrol, kan de dels mene, at magtanvendelse kun er berettiget, når opinionen støtter den, dels, at magtanvendelse kun er mulig, når opinionen støtter regeringens påbud. Jens Arup Seip påviser, at alle statsteoretikere på denne tid var enige om, at magten i sidste instans lå hos folket. Denne folkesuverænitetslære udbygges så til læren om, at almenviljen var fyrstens rettesnor. Folket burde have trykkefrihed, så regeringen kunne kende den offentlige mening. Dog skelner J. F. W. Schlegel mellem den sande og den falske opinion, og han giver fyrsten den opgave at finde den sande offentlige mening.

I sin undersøgelse af teoriens anden betydning skildrer Jens Arup Seip, hvordan retsvidenskaben kom til at betragte samfundet som en organisme, der fulgte ganske bestemte love. De kyndige hævdede så, at magtanvendelse kun var mulig, når den offent-

lige mening støttede regeringen. Selv om de retslærde holdt på folkesuveræniteten og på en lovordnet magtanvendelse, ønskede de ikke en lovgivende forsamling. De anså nemlig den offentlige mening for et lige så godt udtryk for folkeviljen som et parlament. Den offentlige mening betragtes som en magt i staten, og denne anskuelse lever i det 19. århundrede. Norges konservative hævdede nemlig, at regeringen ikke behøvede at rette sig efter stortingets flertal, når den blot var i overensstemmelse med den offentlige mening. Den offentlige mening og nationalforsamlingen sidestilles altså; men denne indstilling, der i Norge fik brod mod stortinget, fik i Danmark tilhængerne af »opinionsstyre« til at acceptere de rådgivende provinsialstænder.

I det 18. århundredes sidste halvdel fremhævede enevældens forsvarere, at enevælden var demokratisk og mod aristokratiet. Tillige fremhævede nogle forfattere, at embedsstanden virkede som monarkens rådgivere på samme måde som et parlament. Begge disse teorier kunne kombineres med teorien om et opinionsstyre til forsvar for enevælden.

Jens Arup Seip skildrer klart, at teorien bygger på et ensidigt udvalg af historiske kendsgerninger. Den overbeviste heller ikke alle. Den er et forsvar for enevælden; men samtidig kunne forfatterne ved at fremstille »den opinionsstyrkede enevælde« som en videnskabelig bevist sandhed bevæge magthaverne til at gennemføre reformer. Hvis regeringen antog denne ideologi, kunne forfatningsændringer undgås.

Teorien havde en social baggrund i middelstandens kamp mod adelen. Det viser sig nemlig, at den offentlige mening defineres som den højere middelstands mening.

Professor Seip kalder selv sin afhandling for orienterende. Den siger intet om, hvorvidt den politiske teori var udbredt eller slagkraftig; men de

nye synspunkter, Jens Arup Seip anlægger på overgangen fra enevælde til fri forfatning vil inspirere til videre forskning.

Paul Dahl.

H. G. Olrik: Omkring dronning Caroline Mathilde. (Nyt Nordisk Forlag, 1958). 102 s.

Et langt liv i kultur- og personalhistoriens tjeneste afsluttedes, da kon-torchef, cand. jur. H. G. Olrik døde i 1949. Spredt rundt om i tidsskrifter og blade, men også i en række større værker findes resultaterne af hans utrættelige forskerflid, der ingen ulejlighed skyede for at klarlægge de mangfoldige detaljer, som historien også opbygges af. Blandt de mange »specialer«, H. G. Olrik dyrkede, var også Caroline Mathilde, til hvis livshistorie og miljø han ydede bidrag i større og mindre artikler. Disse artikler er her samlet af dattersønnen Jes Olrik, og resultatet er blevet en bog i et nydeligt udstyr, prydet med mange illustrationer. I en indledning giver overbibliotekar, dr. H. Topsøe-Jensen en karakteristik af H. G. Olricks personlighed og forfatterskab, i bogens slutning er – ved Jes Olrik? – meddelt en oversigt over kilder og litteratur til afhandlingerne.

Afhandlingerne har alle været trykt tidligere, men selv om det ikke er centrale emner i dronningens historie, de behandler, er det dog fuldtud berettiget at udgive dem samlet. De er vel-skrevne og fængslende, hvortil kommer at de ved arrangementet af den store og møjsommelig indsamlede rigdom på detaljer giver værdifulde bidrag til forståelse af tidens hofliv – på det punkt ligger bogens hovedværdi. I den indledende artikel skildres dronningens ophold på Sorø Akademi under hendes første rejse til København, efter et mindre stykke om indstiftelsen af Mathildeordenen føl-

ger dernæst et meget indholdsrigt afsnit om hofliv på Hirschholm. De sidste artikler behandler fangenskab på Kronborg, planerne om indretning af Ålborghus som fængsel for dronningen og endelig hendes afrejse fra Danmark. En bog, som det vil glæde enhver historiker og historisk interesseret at læse – samtidig en bog, som på sit særlige område vil komme til nytte for forskningen.

Vagn Dybdahl.

Troels G. Jørgensen: Anders Sandøe Ørsted. Juristen og Politikerens. (Arne Frost-Hansens forlag, 1957). 294 s.

For en lille menneskealder siden udsendte Troels G. Jørgensen et par bøger om A. S. Ørsted. Den ene behandler Ø.'s virksomhed som dommer, den anden var en mere omfattende biografi, der skulle give et billede både af hans liv og af hans arbejde. Når Troels G. Jørgensen nu igen har vendt sig mod Ø., skyldes det, forstår man af indledningen, at de to ældre bøger er udsolgt, at der trænges til en fornyelse af litteraturen om Ø., og at der er nyt stof at øse af. Anmelderen vil hertil føje, at forfatterens følelse af et vist åndsfællesskab med den store retslærde, der i sine sidste år isoleredes stærkt i samfundet, vel også er en inspiration til hans fortsatte syslen med Ø.'s person og virke.

Det er imidlertid lidt tvivlsomt, om forf. med denne nye bog har bidraget væsentligt til en fornyelse af Ørsted-litteraturen. Jørgensens vurdering af Ø. svarer ganske til den, han har givet i biografien fra 1933; stedvis er teksten en direkte gentagelse. Det betyder naturligvis ikke uden videre, at den er mindre værdifuld; det er blot ikke en fornyelse.

På en historiker må Troels G. Jørgensens biografiske metode virke forvirrende og noget utilfredsstillende.